

Zasady życia społecznego w opisie socjologicznym

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Stanisław Filipowicz, *Historia myśli polityczno-prawnej*, Gdańsk 2001, s. 377.
- Źródło: Jerzy Szacki, *Historia myśli socjologicznej. Wydanie nowe*, Warszawa 2002, s. 62–63.
- Źródło: Paweł Rybicki, *Struktura społecznego świata*, Warszawa 1979, s. 54–55.

Zasady życia społecznego w opisie socjologicznym

Źródło: domena publiczna.

Każdy z nas jest niepowtarzalny, choć wszystkich łączy jedno: jesteśmy istotami społecznymi. Wraz z narodzinami stajemy się członkami społeczeństwa. Nie ma sposobu, by się z niego „wypisać”. Możemy wprawdzie uciec na bezludną wyspę, ale w ten sposób jedynie oddalimy się od innych jednostek – społeczeństwo i tak „zabierzemy ze sobą”, na przykład w postaci społecznie wytworzonych zasobów wiedzy o tym, jak żyć. Każdy z nas je zdobywa przez stopniowe poznawanie zasad rządzących życiem społecznym. Jakość naszego życia zależy m.in. od znajomości tych zasad, bo jest ona uwarunkowana tym, jak radzimy sobie z problemami. Dlatego warto znać zasady rządzące społeczeństwem.

Twoje cele

- Zidentyfikujesz główne etapy uspołecznienia jednostek ludzkich.
- Scharakteryzujesz mechanizm funkcjonowania jednostek ludzkich w zbiorowościach społecznych.
- Przeanalizujesz przykładowe ludzkie zachowania, wykorzystując w tym celu klasyczne koncepcje osobowości społecznej.

Dla zainteresowanych

Czym jest socjalizacja?

Socjologia

Czynniki socjalizacji

Socjalizacja i kontrola społeczna – przykłady

Jakie są źródła socjalizacji?

Interakcje społeczne i socjalizacja

Przeczytaj

Człowiek jest przedmiotem doświadczenia możliwego dla każdego: siebie samego i innych ludzi.

A społeczeństwo? Czy możemy powiedzieć o nim to samo? Czy społeczeństwo istnieje realnie, czy też stanowi jedynie konstrukt myślowy jednostek ludzkich wchodzących ze sobą w interakcje (co znaczy, że tylko jednostkom można przypisać status realności)?

W historii socjologii tę kontrowersję znamy jako spór **nominalizmu** z **realizmem**. Dotyczy ona odpowiedzi na podstawowe pytanie: „czy poza jednostką i jej właściwościami istnieją, w sensie **ontologicznym**, zbiorowości społeczne i społeczeństwo?”. Odpowiedź, jakiej socjologowie udzielali na to pytanie, miała swoje konsekwencje. Warunkowała koncentrację dociekań badawczych bądź na jednostce i relacjach między jednostkami, bądź na społeczeństwie i zbiorowościach społecznych.

Nominaliści socjologiczni

Nominaliści socjologiczni to ci badacze, którzy przeczą realnemu istnieniu społeczeństwa i grup społecznych oraz uznają, że:

- realnie istnieją tylko jednostki ludzkie i wielość tych jednostek;
- poszczególne zbiory jednostek mają właściwości przysługujące im jako zbiorom; takimi właściwościami są: wielkość liczebna, struktura (w znaczeniu np. struktury demograficznej), stan skupienia lub rozproszenia;
- w określonych okolicznościach ludzie ujmują w swej świadomości zbiory jednostek jako całości; takie całości istnieją jednak tylko w przedstawieniach;
- przedstawione całości określa się skonwencjonalizowanymi nazwami: „naród”, „państwo”, „społeczeństwo”, „społeczność” itp.

Realisci socjologiczni

Realisci socjologiczni to badacze, którzy twierdzą, że:

- istnieją całości społeczne, takie jak ród, plemię, naród, klasa społeczna, których nie da się sprowadzić ani do jednostek ludzkich, ani do przedstawień czy nazw związanych z wielością jednostek;

- realny charakter całości społecznych gwarantowany jest ich trwaniem, wykraczającym poza horyzont czasowy indywidualnego życia ludzkiego;
- dzięki trwałości i realności społecznych form ludzkiego życia (a więc społeczeństwa jako takiego) możliwe jest życie każdej jednostki ludzkiej, która te formy najpierw przyswaja, a następnie wykorzystuje w życiu osobniczym.

Jednostki istnieją i nikt temu nie zaprzeczy. Każdy tego doświadcza w swoim życiu. Elementem tego doświadczenia jest np. społeczne otoczenie, w którym to życie biegnie. Z drugiej strony fakt, że nikt z nas nie „widział” społeczeństwa, niekoniecznie oznacza, że jest ono jedynie konstruktem myślowym. Dla socjologii współczesnej istnieje całkiem realnie. I właśnie do wiedzy socjologicznej należy się odwołać, aby opisać sposób istnienia i funkcjonowania społeczeństwa, a przez to sposób istnienia i funkcjonowania człowieka jako istoty społecznej.

Zobaczmy, jak to wygląda z obu punktów widzenia.

Jednostka z punktu widzenia jej biografii, czyli jak widzimy sami siebie

Źródło: rawpixel, pixabay.com.

Rodzimy się i już od tego momentu otaczają nas ludzie. Nie tylko ci najbliżsi, rodzice, ale także niespokrewnieni z nami inni członkowie społeczeństwa.

Źródło: mario0107, pixabay.com.

Rośniemy, rozwijamy się i poznajemy otaczający świat. Początkowo głównie za pośrednictwem swoich najbliższych i w ich otoczeniu. Każdy członek rodziny odgrywa swoją rolę, opiekując się nami, pokazując nam świat oraz ucząc, jak się w nim zachowywać.

Źródło: Wokandapix,

Dorastamy. Jesteśmy nadal członkami własnych rodzin, ale zaczynamy obracać się wśród innych ludzi: chodzimy do szkoły, mamy swoją „paczkę”, zapisujemy się do jakiejś organizacji młodzieżowej itd. Coraz częściej to inni, a nie rodzice, pokazują nam, jak wygląda świat i jak należy się w nim zachowywać.

Źródło: StockSnap, pixabay.com.

Rośniemy, rozwijamy się, dorastamy, dojrzewamy – cały czas. Już nie tylko w rodzinie, szkole, miejscu zamieszkania. Poznajemy coraz więcej ludzi, wchodzimy w coraz większą liczbę interakcji. Nie tylko się uczymy, ale też wykorzystujemy swoją wiedzę – sami zaczynamy coś tworzyć. Przygotowujemy się do dorosłości.

Źródło: Free-Photos, pixabay.com.

Powoli zaczynamy „przejmować pałeczkę” na różnych polach: zakładamy rodzinę, podejmujemy pracę, włączamy się w życie różnych organizacji i nieformalnych zbiorowości. Nadal się ucząc, głównie uczymy innych: własne dzieci, ale także zupełnie obcych ludzi. Wykorzystując naszą wiedzę

i umiejętności, rozwiązujemy różne problemy.
Po prostu żyjemy.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Jednostki z punktu widzenia zewnętrznego obserwatora

Jak na społeczeństwo i – pośrednio – funkcjonujące w nim jednostki patrzy socjolog?

Nie można sobie wyobrazić społeczeństwa bez ludzi, ale to nie znaczy, że zrozumienie społeczeństwa jest możliwe tylko przez odwołanie się do zachowania jednostek. Socjologia, jako nauka zajmująca się społeczeństwem, patrzy na jednostkę w inny sposób.

Odpowiadając na pytanie: „Co to znaczy, że człowiek jest istotą społeczną?”, wskazuje na jego **uspolecznienie** i **sposób funkcjonowania**.

Socjalizacja

Proces „wchodzenia” człowieka w społeczeństwo to inaczej proces jego uspołecznienia. Każda jednostka jest zatem wprowadzana w społeczeństwo. Biorą w tym udział inne jednostki oraz instytucje społeczne. Dzięki temu człowiek poznaje podstawowe zasady funkcjonowania wśród innych ludzi i współdziałania z nimi. Cały ten proces, trwający przez większą część życia, nazywamy **socjalizacją**. W jej toku człowiek kształtuje swoją osobowość i nabywa niezbędne umiejętności i wiedzę, umożliwiające samodzielne funkcjonowanie i odgrywanie ról społecznych. Istotnym elementem formowania osobowości jest internalizacja norm i wartości, czyli ich przyswojenie oraz traktowanie jak własne.

Socjalizacja pierwotna

Faza procesu socjalizacji, w której dziecko nabywa podstawowe kompetencje kulturowe, umiejętności komunikacyjne, wiedzę, przyswaja normy i wartości oraz wzory działania, a także uczy się roli dziecka i rozpoznaje role tzw. znaczących innych: rodziców, dziadków i innych osób z najbliższego kręgu rodzinnego.

Socjalizacja wtórna

Faza procesu socjalizacji, w której dziecko jest wprowadzane w różne wymiary życia społecznego, nabywa wiedzę niezbędną do odgrywania różnorodnych ról społecznych. Przyjmuje się, że socjalizacja wtórna rozpoczyna się, kiedy dziecko uzyskuje zdolność uogólniania właściwości członków grupy i reguł działania (tzw. uogólniony inny). Następuje to w 10.–16. roku życia (w zależności od płci dziecka oraz okoliczności rodzinnych i społecznych). W trakcie socjalizacji wtórnej jednostka przygotowuje się do objęcia w przyszłości statusu społecznego, do którego aspiruje, który chce w swym dorosłym życiu osiągnąć.

Źródło grafik: CC0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Mechanizm funkcjonowania jednostki w społeczeństwie

Funkcjonowanie człowieka w społeczeństwie wynika z faktu, że swoją życiową aktywność podejmuje **w zbiorowościach**. Wchodząc w **interakcje** z innymi podmiotami, robi to w ramach odgrywanych **ról społecznych**, na podstawie zinstytucjonalizowanych **norm społecznych**.

Jednostki ludzkie żyją w zbiorowościach.

„Zbiorowości zatem to dowolne skupienie ludzi, w którym wytworzyła się i utrzymuje, chociażby przez krótki czas, pewna więź społeczna”.

Źródło: Jan Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1972, s. 245.

Wśród wielu różnych typów zbiorowości, które wyróżnia socjologia, najważniejszy, z punktu widzenia życia jednostki, stanowi grupa społeczna – jednostki ludzkie żyją w grupach.

„Grupą społeczną jest pewna liczba osób (najmniej trzy), powiązanych systemem stosunków uregulowanych przez instytucje, posiadających pewne wspólne wartości i oddzielonych od innych wyraźną zasadą odrębności”.

Źródło: Jan Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1972, s. 245.

Jednostkę w grupie określają pozycja (zajmowana) i rola (odgrywana); pozycja i rola to dwa główne, powiązane ze sobą pojęcia określające umiejscowienie jednostki w grupie i sposób jej działania.

„Rola społeczna to zbiór norm i wartości związanych z określoną pozycją społeczną, przypisany do tej pozycji i wymagany od każdego, kto tę pozycję zajmuje”.

Źródło: Piotr Sztompka, *Socjologia*, Kraków 2002, s. 287.

„Rola jest to względnie stały i wewnętrznie spójny system zachowań, będących reakcjami na zachowania innych osób, przebiegających według mniej lub więcej wyraźnie ustalonego wzoru”.

Źródło: Jan Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1972, s. 130.

„Rolę społeczną określa się w odniesieniu do pozycji w dwojaki sposób. Powiada się po pierwsze, że to zespół praw i obowiązków związanych z daną pozycją. Po drugie, jest to schemat zachowania związanego z pozycją, scenariusz pozycji, jej element dynamiczny, zachowaniowy”.

Źródło: Barbara Szacka, *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2003, s. 145.

Podstawowym schematem społecznego (grupowego i międzygrupowego) działania są interakcje, w jakie jednostki ze sobą wchodzą.

„Interakcje społeczne możemy określić jako proces wzajemnego oddziaływania co najmniej dwu osobników ludzkich”.

Źródło: Barbara Szacka, *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2003, s. 122.

Przebieg interakcji (oraz sposób odgrywania roli) określają normy społeczne.

„Normą społeczną nazywa się normę regulującą stosunki międzyludzkie na względnie rozległym obszarze i/lub w ciągu życia kilku pokoleń. Wskazuje ona adresatom, jak powinni postępować w określonych okolicznościach i jakiego postępowania winni się wystrzegać. Norma definiuje rodzaj i zakres powinności, jakie ciążyą na jednostce (i/lub grupie społecznej) w związku z pełnieniem przez nią różnych ról życiowych

(zawodowych, rodzinnych, koleżeńskich itp.), i tym samym określa, w jaki sposób powinni się zachowywać członkowie grupy w sytuacjach uznanych za szczególnie doniosłe”.

Źródło: Andrzej Kojder, *Norma społeczna*, [w:] *Encyklopedia socjologii*, Warszawa 1999, t. 2, s. 336.

Normy nie występują w pojedynkę, lecz są ze sobą powiązane; ich zespoły tworzą instytucje (można inaczej powiedzieć, że normy społeczne są zinstytucjonalizowane).

„Instytucje społeczne są to stosunkowo trwałe układy strukturalne i kulturowe, czyli pewne zorganizowane typy działalności, rozwijające się oddolnie albo specjalnie zaplanowane, zaspokajające pewne wyodrębnione potrzeby całej zbiorowości i poszczególnych jednostek w sposób uregulowany, podlegający kontroli społecznej i normom społecznym. Instytucje społeczne są zwykle pojmowane jako podstawowe elementy organizacji życia społecznego, zapewniające porządek społeczny, ustalające wzory zachowań i starające się rozwiązywać pewne podstawowe problemy ludzkiej egzystencji wspólne dla wszystkich społeczeństw”.

Źródło: Grażyna Skąpska, *Instytucja społeczna*, [w:] *Encyklopedia socjologii*, Warszawa 1998, t. 1, s. 317.

„Instytucja społeczna, to każdy element struktury społecznej organizujący podstawowe działania i czynności oraz zaspokajający potrzeby społeczne, np. potrzeby ładu społecznego, wiary czy posiadania potomstwa”.

Źródło: Gordon Marshall (red.), *Słownik socjologii i nauk społecznych*, Warszawa 2004, s. 126.

„Instytucja to zbiór reguł związany z określonym kontekstem społecznym, realizujący podobne, istotne społecznie funkcje”.

Źródło: Piotr Sztompka, *Socjologia*, Kraków 2002, s. 285.

Słownik

ład społeczny

układ relacji międzyludzkich uporządkowany dzięki wspólnym wartościom i normom (moralnym, prawnym), które zapewniają spójność społeczeństwa, jego stabilność, i warunkują współpracę między jednostkami i grupami społecznymi

ontologia

dział filozofii zajmujący się strukturą rzeczywistości, istnienia i jego sposobów, własności obiektów i przedmiotów; ontologia odpowiada na pytania: „czy istnieje?” i „jak istnieje,

jeśli istnieje?”

status społeczny

warunkowany przez wiele czynników, zależnie od konkretnego społeczeństwa (np. prawne, polityczne, ekonomiczne, religijne, etniczne, rasowe); klasyfikacja jednostek i grup w strukturze uwarstwienia społecznego

stosunek społeczny

układ czynności, świadczeń między minimum dwoma partnerami, wytwarzający zależności i wzajemne zobowiązania

wieź społeczna

zorganizowany układ stosunków społecznych, instytucji i środków kontroli społecznej, skupiający jednostki i podgrupy składowe w całość zdolną do trwania i rozwoju

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią audiobooka i wykonaj ćwiczenia.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PHiEhiW3s>

Osobowość jako efekt uspołecznienia w ujęciu psychologicznym i socjologicznym

Uspołecznienie człowieka albo – mówiąc inaczej – socjalizacja, to proces trwający przez całe życie. W jego wyniku człowiek kształtuje swoją osobowość, która ma charakter społeczny.

Psychologowie i socjologowie, badając proces kształtowania się ludzkiej osobowości, próbują ją ująć w pewne ramy teoretyczne. W ten sposób powstają różne koncepcje osobowości. Niektóre traktujemy jako koncepcje klasyczne. Na przykład psychologiczną koncepcję Zygmunta Freuda, twórcy psychoanalizy, oraz socjologiczną koncepcję stworzoną przez George'a Meada i Charlesa Cooleya w ramach interakcjonizmu symbolicznego.

Freud buduje specyficzny konstrukt osobowości złożony z trzech struktur. Podstawową strukturą jest id, w którym zlokalizowane są popędy wspólne każdemu człowiekowi. Podmiot psychiczny nie jest ich świadomy, nie wie o swej popędowej naturze, choć ona wymusza na nim podejmowanie działań zmierzających do ich zaspokojenia. Podmiot, który zaspokoi swe pragnienie, odczuwa przyjemność. Jest to generalna zasada, którą kieruje się podmiot. Najważniejszym z nieświadomych popędów jest libido, popęd życiowy.

Kolejna struktura to superego. Zostały w nim zinternalizowane wartości, normy i wzory zachowań aprobowane i podtrzymywane w grupie społecznej, do której należy podmiot psychiczny. Te normy i wzorce można ogólnie określić jako kulturę społeczeństwa. Superego wraz z zawartymi w nim nakazami i zakazami moralnymi może być nazywane również sumieniem. Jednakże należy je rozumieć znacznie szerzej. Wynika to z tego, że definiuje, w jaki dopuszczalny sposób, w jakich sytuacjach i warunkach podmiot może zmierzać do zaspokojenia swych popędów. Superego jest strukturą pośredniczącą pomiędzy biologiczną popędową częścią osobowości a jaźnią, czyli ego.

Ego to trzecia struktura. Jest odpowiedzialne za działanie, relacje ze światem zewnętrznym, środowiskiem społecznym, w którym podmiot uzyskuje możliwość zaspokojenia swych popędów. Istotne jest to, że ta struktura psychiczna zawiera w sobie wszystkie niezbędne umiejętności umożliwiające funkcjonowanie podmiotu oraz akceptowane przez otoczenie społeczne i uzgodnione w drodze negocjacji z superego reguły działania i zachowania. To one umożliwiają zaspokojenie popędowej natury podmiotu. W swym działaniu podmiot kieruje się już nie zasadą przyjemności, ale zasadą rzeczywistości. Oznacza to, że posiada samowiedzę dotyczącą możliwych i akceptowanych sposobów działań.

Druga z koncepcji została sformułowana przez badaczy uważanych za twórców podstaw interakcjonizmu symbolicznego. Jeden z nich, Charles Cooley, zwracał uwagę na emocjonalny aspekt jaźni, czyli osobowości. Wyraził to w następujący sposób:

„»Ja« znaczy przede wszystkim uczucie wobec siebie lub też jego wyraz, a nie ciało, ubrania, skarby, ambicje, zaszczyty i tym podobne rzeczy, z którymi to uczucie może być powiązane. W każdym z tych przypadków możliwe i pożyteczne jest wykroczenie poza uczucie i zbadanie tego, jakie idee je wywołują i dlaczego je wywołują, ale w pewnym sensie jest to analiza o wtórnym znaczeniu. Jaźń społeczna jest ideą albo systemem idei, wyprowadzonych z komunikacyjnych aspektów życia, które umysł hołubi jako własne. Uczucie wobec siebie samego ma swój główny obszar działania w obrębie ogólnego życia, a nie poza nim: specjalny wysiłek czy tendencja, której jest ona emocjonalnym aspektem, znajduje swe podstawowe pole działania w świecie sił osobowych, odzwierciedlonych w umyśle przez świat osobowych wrażeń”.

Istotnym aspektem jaźni jest jaźń odzwierciedlona, samowiedza podmiotu, przekonanie o tym, jak postrzegają go, oceniają inni ludzie pozostający z nim w interakcjach, w relacjach społecznych. Jaźń formowana jest w relacjach z innymi członkami społeczeństwa, przede wszystkim w grupach o najważniejszym znaczeniu tak dla jednostki, jak i społeczeństwa: rodzinie, grupie rówieśniczej i sąsiedztwie. Według George’a Meada jaźń rozpoczyna się formować, kiedy dziecko może komunikować się ze światem za pomocą gestów, a przede wszystkim gestów symbolicznych, czyli mowy. Komunikacja z innymi umożliwia mu zdobywanie wiedzy o innych i wchodzenie z innymi w interakcje. Proces formowania jaźni przebiega według Meada w dwóch fazach: zabawy i gry. W fazie zabawy dzieci przyjmują, reprodukuja role, osobowości innych osób znajdujących się w ich bezpośrednim otoczeniu, na przykład rodziców, dziadków. W kolejnej fazie – gry, uczą się uogólniać role innych, rozpoznawać reguły rządzące zachowaniem innych uczestników gry. Mead wyjaśnia:

„Postawy innych, które grający przyjmuje, organizują się w całość, która reguluje jego reakcję. Otrzymujemy wtedy »innego«, który jest organizacją postaw osób biorących udział w tym samym procesie. Zorganizowaną wspólnotę lub grupę społeczną, która daje jednostce jedność osobowości, można nazwać »uogólnionym innym«. Postawa uogólnionego innego jest postawą całej wspólnoty. Osobowość ma cechę polegającą na tym, że jest ona obiektem dla samej siebie; i ta cecha różni ją od innych obiektów i od ciała”.

Struktura osobowości składa się z ja przedmiotowego, które jest, jak pisze Mead, „zorganizowanym zbiorem postaw innych jednostek, które przyjmuje się samemu, na które reaguje ja podmiotowe”.

Ja przedmiotowe jest – innymi słowy – osobowością, której podmiot jest świadomy. Z kolei ja podmiotowe to reakcja na działanie wynikające z przedmiotowego ja. Jak pisze Mead:

„Ja podmiotowe jest w odniesieniu do ja przedmiotowego czymś, co reaguje na sytuację społeczną tkwiącą w obrębie doświadczenia jednostki. (...)”. Ja przedmiotowe reprezentuje określoną organizację społeczności w naszych własnych postawach domagających się reakcji, ale reakcja, która następuje, jest czymś, co się po prostu zdarza. Dopiero po zrealizowaniu działania, odkrywamy, co nastąpiło. Powyższy opis daje nam – jak myślę – relatywną pozycję ja podmiotowego i ja przedmiotowego w tej sytuacji, a także przyczyny ich rozdzielenia w zachowaniu. Są one rozdzielone w działaniu, ale należą do siebie, gdyż są częściami całości. Są rozdzielone, a jednak się łączą”.

Źródła cytatów: Ch.H. Cooley, *Jaźń społeczna. Znaczenie ja*, [w]: P. Sztompka, M. Kucia (red.), *Socjologia. Lektury*, Kraków 2005, s. 520–521; G.H. Mead, *Umysł, osobowość i społeczeństwo*, Warszawa 1975, s. 190, 243, 246–247.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Podaj, które ze struktur osobowości wyróżnionych przez Zygmunta Freuda nie są kształtowane w procesie socjalizacji. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Zaznacz odpowiedź najbliższą swojej. Przekonaj się, czy jest poprawna.

Porównaj swoją odpowiedź

Ćwiczenie 2

Odwołując się do interakcjonistycznej koncepcji osobowości, uzasadnij twierdzenie:

„Niektórzy ludzie się kochają, inni siebie nie lubią. Za każdym razem jednak jest to element ich osobowości, a ta ostatnia ma charakter społeczny”.

Zaznacz odpowiedź najbliższą swojej. Przekonaj się, czy jest poprawna.

Porównaj swoją odpowiedź

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz role społeczne, które pełnią istotne funkcje w procesie socjalizacji pierwotnej człowieka.

☐ narzeczona

☐ aktor

☐ prezydent

☐ matka

☐ sąsiad

☐ ojciec

☐ dziadek

☐ wychowawca w domu dziecka

☐ starszy brat

☐ dyrektor szkoły

☐ pielęgniarka

Ćwiczenie 2

Uzupełnij tekst, wskazując brakujące słowa.

„Właśnie nowoczesna teoria / / stoi wobec świata, w którym trudno jest wydzielić i określić całości społeczne: płynność granic mniejszych i większych / / społecznych; wreszcie różne formy społecznej ruchliwości sprawiają, że to, co ma być jedną społecznością, rozprasza się w wielości cząstkowych postaci i cząstkowych przejawów. Wobec takiej postaci świata społecznego nasuwa się nie tylko pytanie, czy istnieje jedna społeczność, lecz i w jakim stopniu ona istnieje; pytanie będące na płaszczyźnie ontologicznej refleksji odpowiednikiem empirycznie ugruntowanych twierdzeń o różnym stopniu organizacji i dezorganizacji społecznej. Ale przy wszystkich tych trudnościach mocną stroną stanowiska / / pozostaje widzenie tego, że jest rzeczywistość społeczna, która nie wyczerpuje się w zbiorze jednostek i w sumie międzyindywidualnych procesów. Innymi słowy, widzenie tego, że istnieje byt społeczny, jakkolwiek byłby on w pewnych warunkach dziejowych trudny do rozeznania”.

Źródło cytatu: Paweł Rybicki, *Struktura społecznego świata*, PWN, Warszawa 1979, s. 55–56.

Ćwiczenie 3

Zdecyduj, które z określeń pasują do sytuacji przedstawionej na zdjęciu.

☐ przyjęcie weselne

☐ interakcja

☐ wakacje

☐ konflikt

☐

☐ struktura demograficzna

☐ grupa społeczna

Źródło ilustracji: Sprachschuleaktiv, CC 0

Ćwiczenie 4

Przyporządkuj wymienione umiejętności do dwóch etapów socjalizacji.

socjalizacja pierwotna

przeszukiwanie internetu

pisanie

mówienie

jazda na motorze

socjalizacja wtórna

posługiwanie się łyżką
i widelcem

chodzenie

Zapoznaj się z fragmentem tekstu i wykonaj polecenie.

((Paweł Rybicki

Struktura społecznego świata

Zupełnie inaczej przedstawia się sprawa trwania takich grup (jeśli pozostać przy terminie „grupa”) jak naród, państwo lub klasa społeczna. Te grupy utrzymują się przez pokolenia i nie mają z góry określonych okresów swego trwania...

Źródło: Paweł Rybicki, *Struktura społecznego świata*, Warszawa 1979, s. 54–55.

Rozstrzygnij, któremu stanowisku socjologicznemu jest bliższy przytoczony fragment tekstu: realizmowi czy nominalizmowi. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Rozstrzygnięcie: ▼

Uzasadnienie:

Ćwiczenie 6

Zaznacz, której z zasad opisujących funkcjonowanie człowieka w społeczeństwie przedstawione zdjęcie jest najbliższe.

- ☐ Człowiek wchodzi w interakcje z innymi ludźmi.
- ☐ Funkcjonowanie jednostek w grupach społecznych polega na odgrywaniu określonych ról.
- ☐ Nasze działania społeczne oparte są na normach.
- ☐ Normy społeczne przyjmują formę zinstytucjonalizowaną.

☐ Człowiek jest istotą społeczną, to znaczy, że żyje w zbiorowościach.

Źródło ilustracji: geralt / 21339 Bilder, CC 0

Ćwiczenie 7

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Życie społeczne człowieka oznacza, że wszystko, co robi, musi robić wspólnie z innymi ludźmi, w tym samym czasie, w tym samym miejscu.	☐	☐
Do interakcji społecznej potrzeba minimum trzech osób.	☐	☐
Aby powstała grupa społeczna, potrzebne są co najmniej dwie osoby.	☐	☐
Rodzina to zbiorowość społeczna.	☐	☐
Uspołecznienie człowieka jest możliwe poza procesem socjalizacji.	☐	☐
Aby funkcjonować w społeczeństwie, człowiek sam sobie musi wymyślić normy postępowania.	☐	☐
Instytucje społeczne mają charakter zorganizowany.	☐	☐

Zapoznaj się z tekstem, a następnie wykonaj ćwiczenie.

((Jerzy Szacki

Historia myśli socjologicznej. Wydanie nowe

Nowożytna doktryna prawnonaturalna była – w odróżnieniu od średniowiecznej – nominalistyczna lub, jeśli kto woli, indywidualistyczna. Niezależnie od tego, czy jednostkom przypisywano wrodzony *appetitus societatis*, czy też – przeciwnie – uznawano je za aspołeczne z natury, w prawie naturalnym widziano zasady odnoszące się do jednostek właśnie, a nie do społeczeństwa jako całości. Zasady te miały regulować wzajemne stosunki między członkami społeczeństwa i tylko pośrednio funkcjonowanie społecznego organizmu.

Źródło: Jerzy Szacki, *Historia myśli socjologicznej. Wydanie nowe*, Warszawa 2002, s. 62–63.

((Stanisław Filipowicz

Historia myśli polityczno-prawnej

Na czym polega grzech pierworodny Wieku Świąteł? Wedle komunitarystów oświeceniowa idea samookreślenia zrodziła fałszywą koncepcję tożsamości. Oświecenie snując swą wielką opowieść emancypacyjną, wzniosło na piedestał antecedently individuated self – „ja” a priori ukonstytuowane (...). Rzecz w tym, iż kogoś takiego nie ma. Abstrakcyjnie pojęta jednostka, emancypująca się dzięki wysiłkowi samookreślenia, może pojawić się jedynie wtedy, gdy dokonujemy ekstrapolacji aktu cogito, gdy naszymi wyobrażeniami dotyczącymi społeczeństwa rządzą zaczynają kartezjańskie projekcje. Człowiek rzeczywisty jest całkiem inny. Mówiąc o nim, komunitaryści wprowadzają własne specyficzne określenie. Tak pojawia się – radically situated subject – podmiot radykalnie usytuowany (...). Zdaniem komunitarystów fakt, iż człowiek jest istotą zakorzenioną, ukształtowaną przez wspólnotę, niesie ze sobą szereg doniosłych konsekwencji.

Źródło: Stanisław Filipowicz, *Historia myśli polityczno-prawnej*, Gdańsk 2001, s. 377.

Rozstrzygnij, czy przedstawieni w tekście II komunitaryści są rzecznikami nominalizmu, o którym jest mowa w tekście I. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie: ▼

Uzasadnienie:

Dla nauczyciela

Autor: Tomasz Malinowski

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie

Temat: Zasady życia społecznego w opisie socjologicznym

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

I. Człowiek w społeczeństwie. Uczeń:

1) charakteryzuje klasyczne koncepcje osobowości.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- identyfikuje główne etapy uspołecznienia jednostek ludzkich;
- charakteryzuje mechanizm funkcjonowania jednostek ludzkich w zbiorowościach społecznych;
- analizuje przykładowe ludzkie zachowania, wykorzystując w tym celu klasyczne koncepcje osobowości społecznej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;

- burza mózgów;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Burza mózgów – odpowiedź na pytanie: „Jak widzimy samych siebie?”. Pomysły są zapisywane na tablicy, a po fazie twórczej następuje ich weryfikacja. Następnie uczniowie porównują swoje propozycje z widżetem „Jednostka z punktu widzenia jej biografii...” z sekcji „Przeczytaj”.
2. Przedstawienie tematu „Zasady życia społecznego w opisie socjologicznym” i celów zajęć.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią w sekcji „Przeczytaj” i zapisują w zeszycie minimum pięć pytań do tekstu. Uwaga: każde z pytań musi rozpoczynać się od słowa „dlaczego”. Następnie spacerują po klasie i na umówiony sygnał szukają kogoś do pary, zadają i odpowiadają na pytania sformułowane podczas czytania tekstu.
2. Uczniowie zapoznają się z medium w sekcji „Audiobook”. Tworzą notatkę w formie mapy pojęć. Następnie wykonują polecenia i ćwiczenia dołączone do materiału.
3. Dyskusja na temat: „Czy społeczeństwo istnieje realnie, czy też stanowi jedynie konstrukt myślowy jednostek ludzkich wchodzących ze sobą w interakcje?”. Uczniowie przedstawiają swoje argumenty, kontrargumenty i opinie. Na zakończenie chętna/wybrana osoba dokonuje podsumowania.
4. Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia nr 5–8. Następnie konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Omówienie ewentualnych problemów z rozwiązaniem ćwiczeń i poleceń z sekcji „Sprawdź się”.
2. Chętne/wybrane osoby dokonują podsumowania zajęć ze swojego punktu widzenia.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne, których nie rozwiązali na zajęciach.

Materiały pomocnicze:

- Paweł Rybicki, *Struktura społecznego świata*, Warszawa 1979.
- Piotr Sztompka, Marek Kucia (red.), *Socjologia. Lektury*, Kraków 2005.
- Piotr Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Warszawa 2002.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimedium z sekcji „Audiobook”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.